
La introducció de la sisena hora lectiva per als alumnes d'Educació Primària a Girona

Joan Teixidó Saballs
Josep Bofill Deu
GROC

La implantació d'una sisena hora per als alumnes en els centres públics gironins d'Educació Primària ha suposat un canvi considerable en la vida dels centres. Són moltes les raons que ho corroboren: la pèrdua de la uniformitat en el règim d'estada al centre, la fragmentació de l'horari de coordinació, l'allargament de la jornada escolar l'increment dels aspectes diferencials en relació a infantil, la incorporació massiva de mestres, la carència de professorat. Tot això ha fet que la "sisena hora" hagi estat objectiu continuat de comentaris i valoracions de signe divers a les escoles, a les llars on hi ha nens i nenes d'edat escola i, en general, a la societat gironina.

Amb la intenció de conèixer els resultats que es desprenen del procés de desplegament als centres i també de copsar les dificultats i les respostes que s'hi han donat, el col·lectiu GROC (Grup de Recerca en Organització de Centres) va realitzar l'estudi *La sisena hora a primària*¹ en el qual s'analitzen els resultats de la implantació al conjunt del territori català. Darrerament n'ha aparegut una publicació divulgativa².

A la present aportació se centra l'atenció en els centres gironins que introduïren la sisena hora el curs 2006-07. Se seleccionen els 60 centres (3 de 3 línies, 17 de 2, 17 d'1 línia i 4 ZERs o escoles incompletes) de les comarques gironines que participaren en la investigació i es fa un filtratge de les dades. Això permet donar resultats parcials territorialitzats tot contrastant-los, si cal, amb el conjunt de la mostra.

D'entre els diversos aspectes a considerar, ens centrem en aquells que considerem més rellevants: l'ús educatiu que es fa de la sisena hora,

¹ L'estudi fou realitzat a iniciativa de la Fundació Propedagògic, durant el període gener-maig 2006. Recull els resultats de la posada en marxa a 420 centres d'arreu de Catalunya, tot aportant dades qualitatives i quantitatives. La versió íntegra de la recerca així com una presentació abreujada es troba a <http://www.joanteixido.org/cat/sisena.htm>

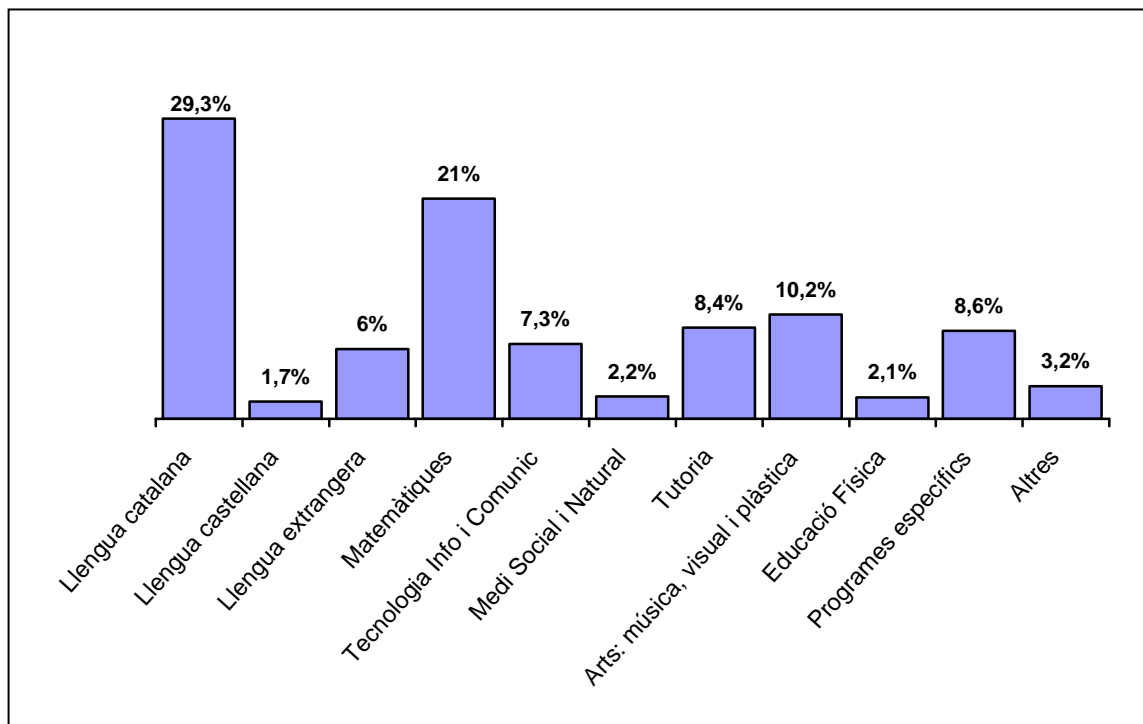
² Teixidó, J.: *La sisena hora a primària. Més enllà d'un canvi a l'horari escolar*. Ed. Grao, Barcelona

l'agrupament dels alumnes, el perfil dels mestres, l'horari, el temps dels docents i de coordinació del professorat.

1. Us educatiu de la sisena hora

L'argument bàsic que sustenta el canvi posa èmfasi a destacar la contribució d'aquesta hora diària a la millora de l'aprenentatge dels alumnes.

No es tracta de fer més continguts sinó de tenir més temps per dur a terme allò que ja es feia. Tot i això, sembla interessant conèixer a què es destina. Es demana als centres que seleccionin els cinc aspectes prioritaris als quals es destina la sisena hora, tot emprant la denominació habitual (biblioteca, càlcul mental, tutoria...) i, a més, fent-ne una breu caracterització: tipus de treball que s'hi fa; grups que aplega... El nombre total d'aportacions que corresponen a centres gironins és de 198 que s'articulen en 11 categories.

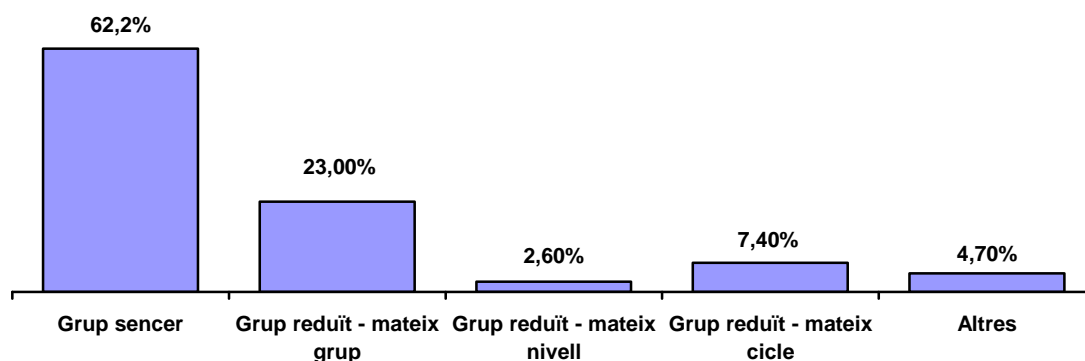


Us educatiu de la sisena hora

Els resultats percentuals que corresponen a cadascuna de les categories als centres gironins són notablement similars als que s'obtenen per al conjunt de Catalunya. En general, la sisena hora es dedica a reforçar les matèries instrumentals bàsiques: llengua (lectura, biblioteca, expressió escrita) i matemàtiques (càlcul mental, geometria, jocs matemàtics)

La **modalitat d'agrupament d'alumnes** que predomina a la sisena hora és el grup sencer: en un 62,2% dels casos. La resta es duu a terme en grups reduïts, la major part de les ocasions amb alumnes d'un mateix grup (23%).

Són més esporàdics els agrupaments d'alumnes d'un mateix nivell o d'un mateix cicle.



Modalitat d'agrupament d'alumnes a la sisena hora

Perfil docent dels mestres de sisena hora. Un dels aspectes en els quals es va posar especial èmfasi a la posada en marxa fou la conveniència que el tutor assumís la major part de les "sisenes hores" per tal de refermar la seva vinculació al grup i, també, per evitar l'increment del nombre de mestres que atén un mateix grup. Els resultats posen de manifest que a 6,1 de cada 10 "sisenes hores", aquest principi es compleix.

61,6%	Tutor/a del grup
21,5%	Mestre/a que fa classe a tot el grup
6,3%	Mestre/a que fa classe a una part del grup
3,23%	Mestre/a que no fa classe al grup
5%	Dos mestres alhora
2,5%	Altres possibilitats

Vinculació al grup dels mestres que fan sisena hora

2. Horari dels alumnes

La introducció de la sisena hora obria, almenys teòricament, el ventall de possibilitats horàries, atès que s'havien d'encabir sis hores lectives amb un mínim de 2 hores de descans al migdia per als alumnes, entre les 8 h. del matí i les 18 h. del vespre.

Els resultats dels centres gironins indiquen que, a gras trets, ***l'horari del centres ha quedat tal com estava, afegint-hi una hora més al migdia.***

Els percentatges de centres que situen el descans del migdia entre les 13 i les 15 h. és superior al 90%. Hi ha oscil·lacions lleugerament superiors pel

que fa referència a l'hora de començar al matí (un 5% de centres ho fa a les 8,30h.) i, també, a l'hora d'acabar a la tarda.

La fórmula més habitual de **distribució horària entre el matí i la tarda** consisteix en fer 4 hores al matí i 2 a la tarda (91,4% del total de respostes), la segona opció consisteix en fer 4 ½ h. i 1 ½ (5,2%).

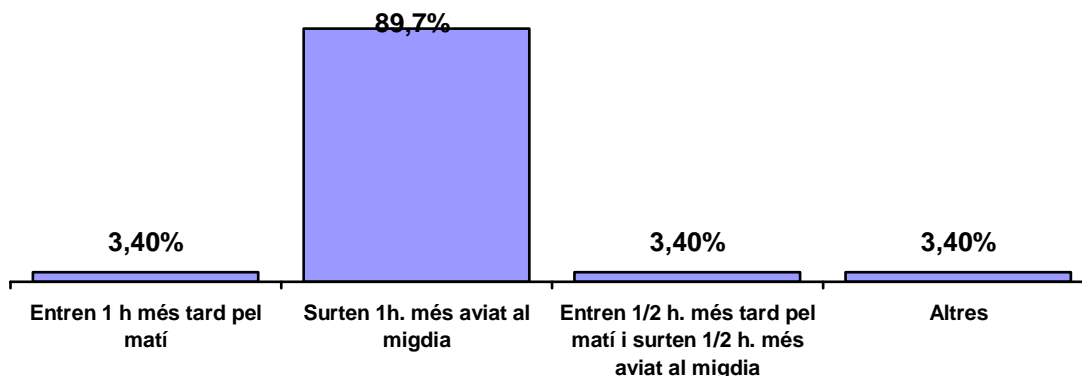
El temps de descans dels alumnes al migdia a quasi la totalitat dels centres (87,9%) és de dues hores: a 5 centres (8,6%) és de dues hores i mitja. Només 2 centres (3,4%) adopten altres modalitats.

3.- Desfasament horari entre infantil i primària

Una de les primeres qüestions que van haver de resoldre els centres per a la posada en marxa de la sisena hora va ser el desfasament horari entre els alumnes d'infantil i els de primària: s'havia de decidir en quin moment del dia no hi hauria coincidència. Les opcions eren diverses:

- Els qui defensaven posar-lo al matí (de 8,30 a 9,30 h. o de 9 h. a 10 h.) argumentaven que, en cas de que la família no se'n pogués fer càrrec durant aquesta hora, es podia suplir amb un servei d'acollida. També s'argumenta que la coincidència en la sortida al migdia facilita la coordinació del professorat.
- Els qui defensaven l'opció del migdia argumentaven, entre d'altres raons, que el canvi d'horari afectava l'Educació Primària i, per tant, no hi havia cap motiu per alterar l'horari tradicional d'infantil.
- Al mig s'hi situaven els qui defensaven començar ½ h. més tard al matí i acabar ½ h. abans al migdia i també els qui consideraven que la millor opció era acabar ½ h. abans al matí i a la tarda.

La major part dels centres gironins han optat pel criteri de continuïtat: els alumnes d'infantil surten una hora abans que els de primària al migdia.

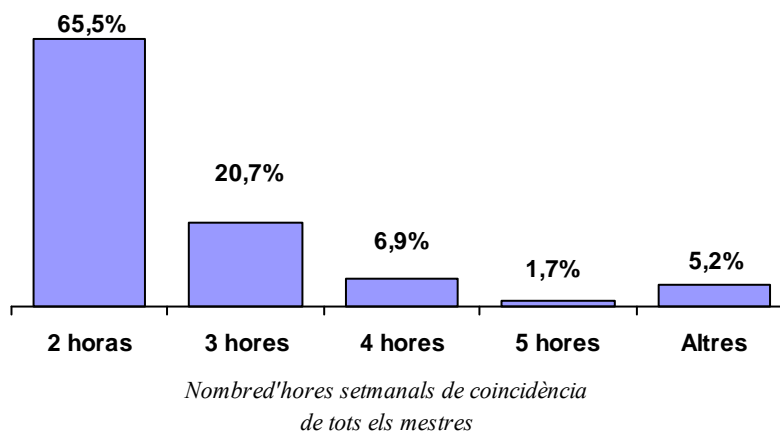


Desfasament horari entre els alumnes d'Infantil i Primària

4. Horari dels mestres.

La sisena hora comporta un canvi considerable en l'horari de coordinació del professorat. Desapareix l'hora diària (coneguda com a “exclusiva”) en la qual tots els mestres eren al centre i no tenien atenció directa a alumnes i apareixen les “hores de coordinació”.

El nombre d'hores de coordinació a les quals coincideixen tots els mestres presenta divergències considerables. Predominen els centres que hi destinen dues i tres hores setmanals. Només 1 escola (1,7% del total de respostes) hi dedica una hora diària.



En demanar quina valoració en fan, un 43,1% ho troba suficient i un 56,9% insuficient.

El moment de la jornada laboral en el qual se situen, majoritàriament, les hores de coincidència de tot el professorat és el migdia (63,8%) i la tarda (24,1%). La tendència general s'inclina en continuar amb l'horari “d'exclusiva”, ja siguin tots els dies o el major nombre possible:

“Hi ha algun centre que ha mantingut una franja al migdia on hi és tothom, de manera que tots els mestres coincideixen de dilluns a divendres en horari de dedicació exclusiva”

Els **formats organitzatius** que s'utilitzen també són diversos degut a que es troben en funció de múltiples variables: l'ús que se'n fa, la combinació entre hores de reunió de tot el professorat o d'un grup; els hàbits i les singularitats de cada centre, etc.

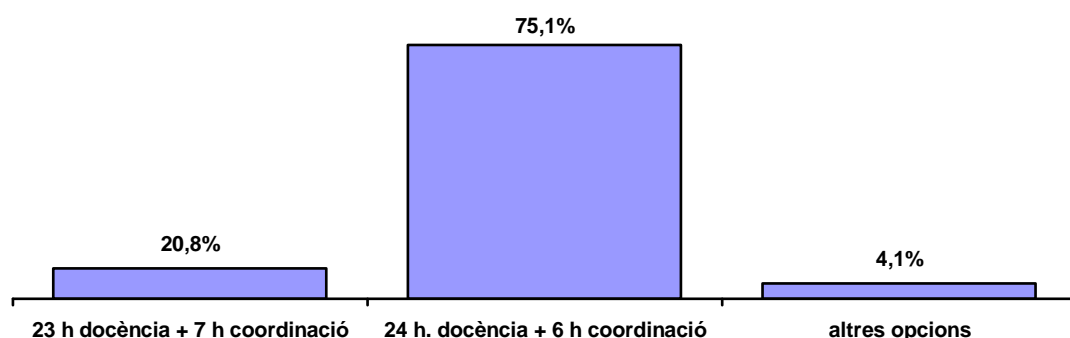
“Una escola explica que fa Claustre cada setmana, fora de l'horari d'atenció als alumnes (dilluns de 13 a 14). Les comissions també les fan plegat els divendres de 13 a 14 h. Les reunions de cicle varien: cicle inicial i cicle mitjà es troben els dimarts, els

de cicle superior ho fan els dijous, també s'ha tingut en compte aquest horari per fer coordinació d'especialistes”

5.-Horari docent dels mestres

L'aplicació de la sisena hora ha anat acompanyada de la reducció d'una hora a l'horari docent dels mestres que es va aplicar el curs 2006-07 i d'una altra hora el curs 2007-08. Aquesta aplicació esglaiada va provocar un greuge comparatiu entre el professorat d'educació primària (que disposava, com a mínim, de 2 hores lliures al seu horari) i el d'educació infantil (que només en tenia una) durant el primer any. Aquesta fou una de les raons que va impulsar alguns centres a aplicar la reducció de 2 hores lectives a tot el professorat. Es tracta d'una possibilitat que es preveia a les instruccions d'inici de curs (Departament d'Educació, 2006b:2523) quan se sosté que “els centres que comptin amb plantilla suficient podran avançar la reducció horària del professorat a 23 h. prevista pel curs 2007-08”. Aquest avenç sovint es va fer a costa de disminuir el nombre d'hores d'atenció individualitzada a l'alumnat.

Arran d'aquestes circumstàncies, el curs 2006-07 més de les quatre cinques dels mestres fan 24 hores de docència i 6 hores de coordinació; una desena part en fa 23 + 7.



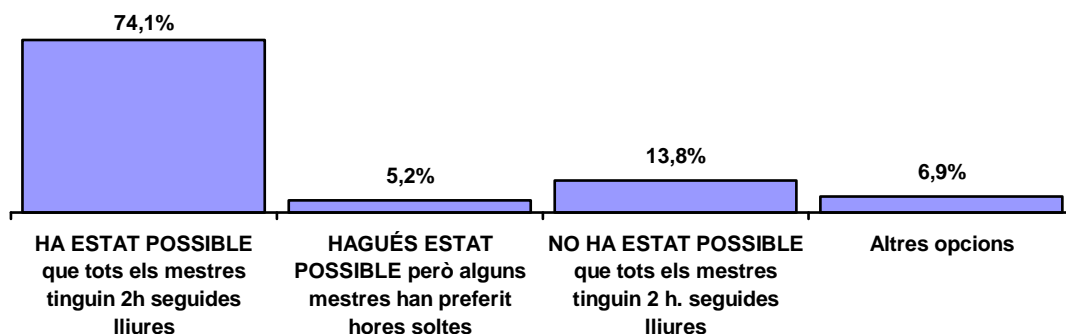
Horari docent al centre dels mestres. Curs 2006-2007

6.- Franges horàries lliures.

L'horari setmanal d'estada al centre dels mestres i dels alumnes és de 30 hores. Ara bé, el fet que els mestres tinguin programades hores de coordinació (com a mínim, dues), que no poden coincidir amb l'horari dels alumnes, fa que comptin amb hores lliures que, quan són consecutives, donen lloc a una tarda (o a mig matí) lliure.

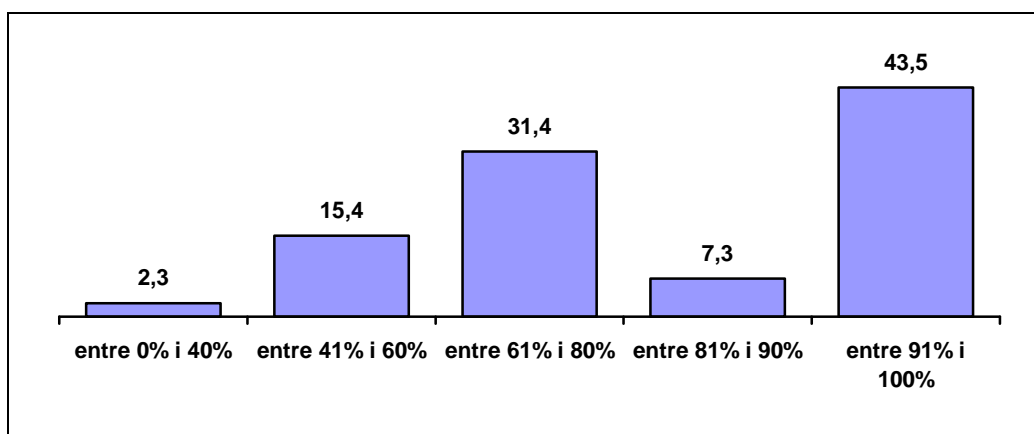
Aconseguir que tots els mestres disposin d'un bloc de dues hores seguides lliures és tècnicament possible. Ara bé, pot ser un repte complex per als encarregats d'elaborar l'horari. Tot depèn del nivell de prioritat que s'atorgui a aquest criteri. Si s'aplica en primera instància, no hi ha grans dificultats: si es subordina a d'altres criteris, apareixen les restriccions. En primer lloc, ens

interessa conèixer si ha estat possible que els mestres disposin d'una franja de 2 hores seguides lliures. S'observa que quatre de cada cinc mestres de primària disposen d'una tarda lliure o bé haurien pogut disposar-ne si els hagués interessat. Hi ha un 13,8% dels centres on això no ha estat possible)



Possibilitat de que els mestres de primària disposin d'un bloc de 2 hores lliures

En preguntar els equips directius si han procurat conèixer les preferències dels mestres en la ubicació de les hores lliures, el 58,9% contesten afirmativament; el 41,1% restant ho fa negativament. Ara bé, una cosa és conèixer les preferències i una altra molt diferent, poder complir-les. Als qui han contestat afirmativament se'ls demana en quin percentatge s'han pogut complir. S'obtenen 32 respostes, amb percentatges que oscil·len entre el 0% (es va procurar conèixer-les però no es van complir en cap cas) fins el 100% (es van complir les preferències de tothom).



Grau de compliment de les preferències horàries dels mestres a les hores lliures

A grans trets, els equips directius fan una valoració positiva de les franges horàries lliures:

“Es valora positivament el fet que hi ha una fractura de treball del professor al llarg de la setmana. En general, els professors comenten que ja no voldrien tornar enrera”.

es destaca que el fet de disposar d'una tarda lliure ha disminuït les absències del professorat derivades de l'atenció a visites mèdiques o altres assumptes propis. També s'albiren alguns possibles efectes negatius

“Alguns mestres, pel fet de tenir un horari *diferent*, s’han relaxat i alguna hora de coordinació l’usen com a lliure”.

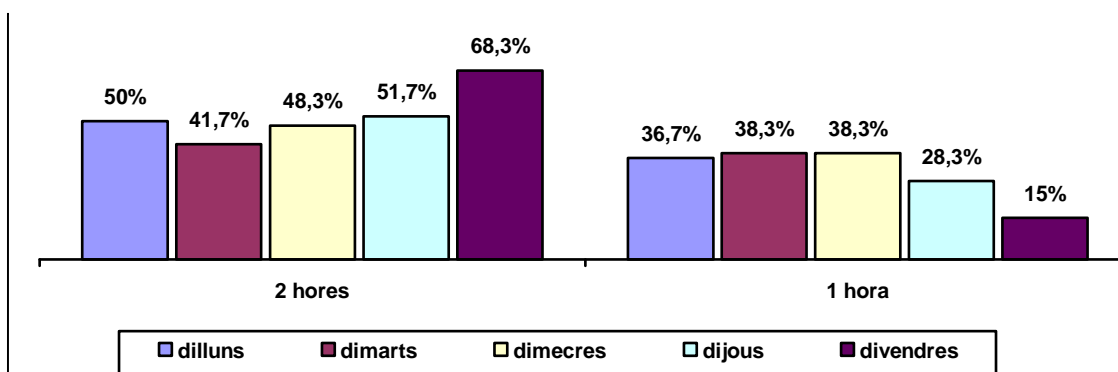
7.- Temps de descans al migdia

Un dels criteris bàsics que s’han tingut en compte per a la concreció del nou marc horari, ha consistit en mantenir l’horari de finalització de les activitats (bé a les 16,30 h. o bé a les 17 h.). Això fa que l’increment horari se situï, fonamentalment, al migdia, de manera que s’ha reduït el temps de descans, tant pels alumnes com pels mestres. El descans mínim dels alumnes es fixa en dues hores. En el professorat hi concorren diverses casuístiques que ho fan més complex:

- a) l’existència o no de menjador escolar
- b) les diverses tendències entre el professorat respecte la durada d’aquest període derivades, fonamentalment, de l’interès per dinar a casa o a l’escola
- c) l’existència de diferències notables entre els mestres de primària i d’infantil
- d) l’existència de marges diferents en funció del dia de la setmana entre els mestres dels diversos cicles
- e) el fet que hi hagi mestres que disposin de tarda lliure i, per tant, acabin la jornada laboral al migdia.

La consideració d’aquest seguit de factors justifica l’interès per conèixer quin és el **temps de descans del professorat de primària al migdia**. S’estableix un procediment de resposta diferenciat per cada dia de la setmana, en el qual es consideren 4 possibilitats: una hora, una hora i mitja, dues hores i una opció oberta per recollir altres possibilitats.

Es donen resultats diferents en funció del dia de la setmana. Al voltant d’un 55% dels centres estableixen un descans de dues al migdia i al voltant d’un 35% tenen només una hora. Aquests percentatges varien ostensiblement el divendres (un 70% dels centres tenen 2h. de descans) degut a que hi ha la tendència de no programar hores de coordinació de coincidència obligatòria de tot el professorat.



Període de descans dels mestres de primària al migdia

Als epígrafs precedents s'hi sintetitzen els principals aspectes que es desprenen de la posada en marxa de la sisena hora als centres gironins pel que fa a l'ús educatiu i a l'horari escolar. Més enllà d'aquestes qüestions, la sisena hora també té incidència en altres àmbits: l'atenció als pares, la tutoria d'alumnes, el clima de centre que no han pogut ser tractats.

A partir d'ara cal pensar en consolidar-la. L'Administració Educativa ha de culminar el procés d'implantació esglaonada, tot acabant de dotar dels recursos humans necessaris als centres on encara s'ha d'implantar; ha de conèixer algunes pràctiques innovadores (tant pel que fa les qüestions organitzatives com educatives) que s'ha dut a terme, ha de fer-ne difusió i, en definitiva, ha de vetllar perquè l'ús que se'n faci respongui als principis pels quals fou establerta. Els centres educatius han d'integrar-la plenament al seu projecte educatiu, han de procurar que contribueixi a la millora dels aprenentatges dels nois i noies. És cert que el nivell d'aprenentatge dels nois i noies no presenta una correlació directa amb el nombre d'hores que passen a l'escola; però també ho és que el fet de tenir més temps escolar, si se'n fa un bon ús, pot contribuir a la millora educativa.

jbofill1@xtec.cat
joan.teixido@udg.edu